

законодавства та використанням розроблених криміналістикою рекомендацій із застосуванням криміналістичної техніки.

Список бібліографічних посилань: 1. Кримінальний процесуальний кодекс України : закон України від 13.04.2012 № 4652-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 07.10.2019). 2. Яблоков Н. П. Криміналістика : учеб. М. : ЛексЭст, 2003. 376 с. 3. Іщенко В. М. Протоколи слідчих і судових дій та інші документи як джерела доказів у кримінальному судочинстві : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2001. 20 с.

Одержано 10.10.2019

УДК 343.135(477)

Тетяна Євгеніївна БЕЗНОСЮК,

курсант Університету державної фіскальної служби України;

Катерина Олегівна ДОБРАЦЬКА,

курсант Університету державної фіскальної служби України;

Анна Сергіївна АМЕЛІНА,

кандидат юридичних наук, доцент,

професор кафедри фінансових розслідувань

Університету державної фіскальної служби України

ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВІ ЗАХОДИ ТА НЕГЛАСНІ СЛІДЧІ (РОЗШУКОВІ) ДІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТИ ВИЯВЛЕННЯ НЕПРАВОМІРНОЇ ВИГОДИ

Проведення негласних слідчих (розшукових) дій в системі кримінального процесу законодавцем здійснюється не так давно, адже раніше порядок провадження досудового розслідування злочинів здійснювався в інших організаційноправових формах, де вказані дії мали статус оперативно-розшукових заходів і могли проводитись тільки уповноваженими на те оперативними підрозділами.

Актуальність теми дослідження полягає в першу чергу у відсутності цілісного комплексного підходу до розуміння даної теми.

Теоретичною базою для розробки нових методик організаційно-тактичних принципів проведення негласних слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів є праці вітчизняних та зарубіжних учених в сфері криміналістики, кримінального процесу й теорії оперативно-розшукової діяльності, а саме: С. В. Албула,

Р. С. Белкіна, О. А. Білічак, В. І. Василичука, О. М. Джужі, В. О. Глушкова, М. Л. Грібова, С. М. Гусарова, М. В. Корнієнка, Д. Й. Никифорчука, Ю. Ю. Орлова, Д. Б. Сергєєвої, Є. Д. Скулиша, М. А. Погорецького, В. В. Топчія, О. Ю. Татарова, Л. Д. Удалової, В. І. Фаринника, С. С. Чернявського, М. Є. Шумила, О. М. Юрченка та ін. В роботах даних науковців найбільше увага приділялася загальнотеоретичним питанням впровадження негласних слідчих (розшукових) дій, оперативно-розшуковим силам, засобам, заходам та методам з метою виявлення та розкриття злочинів.

Згідно з нормами нового Кримінального процесуального кодексу України, досудове розслідування кримінальних правопорушень в Україні здійснюється шляхом провадження гласних і негласних слідчих (розшукових) дій під процесуальним керівництвом прокурора [1].

Слід відмітити, що порівняння закордонного законодавства говорить про те, що в Україні був впроваджений найбільш прогресивний світовий досвід використання у досудовому розслідуванні негласних форм і методів для здобуття інформації про злочин що готується або вчинений злочин, що викликає дуже великий науковий інтерес до дослідження даного питання.

Варто зазначити, що у органів досудового розслідування тепер є здатність самостійно приймати рішення з приводу того, які дії потрібно вчинити для того щоб розкрити, та розслідувати злочин, у зв'язку з чим має стати менш актуальною досить болюча проблема взаємодії оперативних і слідчих підрозділів [2, с. 17]. Також окрім цього, проведення негласних слідчих (розшукових) дій забезпечуватиме виявлення та розкриття найбільш складних і латентних злочинів, розслідування яких класичними засобами кримінально-процесуального провадження, які до цього часу реалізувалися в Україні, є дуже складним або просто неможливим [3, с. 189].

Також важливим є те, що негласні слідчі (розшукові) дії, розрізняються за своєю організаційною приналежністю, змістом проваджуваних дій, суб'єктним складом, і розглядаються як одне ціле, що являє її систему, а саме систему об'єктів, що розглядається як єдине ціле.

Розгляд слідчої та судової практики наголошує на тому, що однією із негативних рис, яка впливає на дієвість протидії злочинності а саме неправомірної вигоди, є відсутність у чинному законодавстві України нормативно визначеного поняття ОРЗ, чітко визначених правових підстав для їх проведення, не дивлячись на те, що поняття ОРЗ у теорії оперативно-розшукової діяльності, контррозвідки й розвідки, кримінального процесу, криміналістики,

а також у законодавстві й практиці належить до фундаментальних категорій [4, с. 226–230].

Неоднозначний підхід до розуміння поняття ОРЗ у теорії призводить до того, що в законодавстві, відомчих нормативно-правових актах а також на практиці досить часто до ОРЗ відносять такі заходи, які зовсім не відповідають їх змісту (до прикладу, організаційні заходи, які здійснюються в рамках ОРД, оперативно-розшукові операції, які за своєю ґносеологічною й правовою природою мають іншу змістовну базу). Отже, наукова й правова невизначеність поняття ОРЗ та їх переліку популяризує теоретичну і законодавчу розробку даної проблеми, що має практичне значення для збільшення дієвості правозастосовного процесу органів, які намагаються протидіяти злочинам в секторі економіки зокрема неправомірній вигоді.

У правовій літературі під засобами розуміють предмети (явища, процеси), при допомозі яких забезпечується одержання результату юридичної діяльності.

З даного приводу М. М. Трубніков справедливо визначив, що «предмет взагалі може бути визнаний засобом лише остільки, оскільки цей предмет слугує меті, оскільки має призначення бути засобом певної мети» [5, с. 72].

Слід зауважити, що в чинному Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність» відсутня й окрема стаття, що встановила б вичерпний перелік ОРЗ з поясненням їх змісту, підстав і порядку проведення як це існує наприклад, у законодавстві про оперативно-розшукову діяльність окремих країн СНД та Балтії [6, с. 196–352].

Оперативно-розшукові заходи та негласні слідчі (розшукові) дії є однорідними за організаційно-правовим критерієм і розрізняються за власною організаційною сутністю, правовим статусом, змістом проваджуваних дій, суб'єктним складом.

За організаційно-правовим критерієм негласні слідчі (розшукові) дії слід поділити на три групи, а саме: а) заходи, які проводяться з дозволу слідчого судді, за рішенням слідчого, прокурора, що провадить процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, та, які реалізуються виключно за рішенням прокурора.

За критерієм тяжкості вчиненого злочину, маючи на меті розкриття та розслідування злочину, проводяться негласні слідчі (розшукові) дії, які можна поділити на такі групи: а) ті, що проводяться за тяжкими, особливо тяжкими злочинами, а також ті, що проводяться за будь-якими злочинами, незалежно від ступеню тяжкості.

За суб'єктним складом в оперативно-розшуковій діяльності проведення оперативно-розшукових заходів може проводитись

тільки уповноваженими оперативними підрозділами, а негласних слідчих (розшукових) дій – слідчим, прокурором, або, за їх дорученням, уповноваженим оперативним підрозділом. а) оперативно-розшукові заходи проводяться з метою виявлення, попередження та розкриття злочину, що готується, а негласні слідчі (розшукові) дії направлені на виявлення та перевірку інформації, що є необхідною для розслідування вже вчиненого злочину [7].

Отже, дана інформація приводить до виключного висновку а саме до того, що необхідне вдосконалення, законодавства з приводу проведення оперативно-розшукових заходів і негласних слідчих (розшукових) дій, а саме проведення заходів для усунення на законодавчому рівні існуючої правової колізії, через яку неможливо чітко розмежувати права оперативних підрозділів та оперативно-розшукові заходи і негласні слідчі (розшукові) дії, які вони можуть застосовувати під час виявлення та фіксації неправомірної вигоди.

Список бібліографічних посилань: 1. Кримінальний процесуальний кодекс України : закон України від 13.04.2012 № 4651-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 25.09.2019). 2. Ковальова О. В. Використання науково-технічних засобів та методів у розшуковій роботі слідчого : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2014. 20 с. 3. Кузнецов В. В., Савченко В. В. Теорія кваліфікації злочинів : підручник. Київ : КНТ, 2011. 317 с. 4. Берназ В. Д. Правова природа, поняття та загальна класифікація негласних слідчих (розшукових) дій. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2013. № 5. С. 226–230. 5. Трубников Н. Н. О категориях «цель», «средство», «результат» М. : Высшая шк., 1968. 148 с. 6. Моїсєєв Є. М., Джужа О. М. Оперативно-розшукова діяльність : навч. посіб. Київ : Правова єдність, 2009. 309 с. 7. Грошевий Ю. М., Тацій В. Я., Туманянц А. Р. Кримінальний процес : підручник. Харків : Право, 2013. 824 с.

Одержано 17.10.2019